

*Бондаренко Неллі Володимирівна,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

ВИКЛИКИ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Нові технології й інновації, що з'являються з неймовірною швидкістю, безперешкодний доступ до інформації й безпрецедентні можливості в галузі її нагромадження і переробки, а також розмивання меж між фізичною і цифровою сферами, чимбільш загрозливе нарощування глобальних викликів зумовили високу мобільність освіти, піднесли роль учителя і водночас посилили вимоги до його науково-теоретичної і професійної підготовки у контексті компетентісно орієнтованого навчання.

Для успішної його реалізації неабияке значення має розуміння освітянською спільнотою наявних викликів, знаходження шляхів і способів їх подолання, а також розв'язання проблем відповідності вимогам сучасної освіти. Основними з-поміж них є актуалізація знань і вмінь учителів, оновлення й модернізація методів і технологій навчання, увідповіднення їх тенденціям розвитку цифрового суспільства, особливостям і освітнім потребам сучасного екранозалежного покоління дорослих не за роками дітей війни; вимогам компетентісної освіти у контексті євроінтеграції України в Європейський Союз, де сорока відсоткам роботодавців бракує спеціалістів, здатних до розвитку й інновацій, а до основних компетентностей учителя відносять інформаційну, адаптивну, комунікаційну, спроможність набувати якостей педагога-дослідника і навчатися упродовж життя. Свідченням споконвічної європейськості українців є те, що ці вміння є органічними складниками

компетентнізації освіти в українській версії. І попри те що нашому суспільству знань задрять ресурсопотужні держави-лідери, а за ідеями й інтелектуальним потенціалом українським учителям немає рівних, компетентнісна реформа освіти постає перед новими обтяженими війною викликами, які можна подолати лише через інноваційно-креативне реформування усіх сфер життя і насамперед освіти.

Сучасні педагоги мають бути обізнані з визначеними Кевіном Келлі й інтерпретованими у розділі виданої в ЄС монографії дванадцятьма метатенденціями, які визначатимуть розвиток людської цивілізації на три наступні десятиліття [5].

Необхідне вчителеві розуміння абрисів прийдешнього визначається специфічними особливостями, освітніми потребами й потенціалом покоління «альфа», яке проєктуватиме й будуватиме майбутнє. На найближчу перспективу найбільшим попитом користуватимуться когнітивні вміння, комунікабельність, здатність працювати в команді, генерувати нові ідеї й реалізовувати їх; нестандартне, критичне й стратегічне мислення; емоційний інтелект.

Російсько-українська війна спонукала нашу державу переглянути пріоритети й вивести в ранг першочергових завдань національно-патріотичне виховання; посилення просвітницької ролі української освіти як джерела правдивої неспотвореної історії України для самих українців і для світу через «потужно емануючий комплекс наук», зокрема мови, історії, літератури, що визначають національну ідентичність, яка стала головною мішенню кремля у цій війні [6]; утвердження національної самодостатності й ідентичності через мову і культуру; розумовий, мовленнєвий і емоційний розвиток учнівства; формування ключових і предметних компетентностей на основі опанування змісту навчальних предметів, здобування знань і вмінь, зокрема наскрізних; набуття досвіду; соціалізація; розвиток пластичних міжпрофесійних навичок, які дають можливість змінювати сферу зайнятості, адаптуватися до нових умов, діяти в нестандартних ситуаціях (комунікабельність, здатність працювати в

команді, спільно розв'язувати проблеми, ухвалювати доцільні рішення; бути лідером); прагнення й спроможність саморозвиватися, навчатися упродовж життя.

Свідченням готовності учителів до реалізації ідей і вимог компетентісно орієнтованого навчання зокрема і в умовах повномасштабної війни є: професійна компетентність; повага й справедливе ставлення до кожного учня; турбота про безпеку, здоров'я і емоційний стан учнів; стресостійкість; здатність управляти конфліктами; розуміння сутності компетентісної освіти і пов'язаних із успішним її впровадженням підходів – компетентісного, особистісно орієнтованого й діяльнісного, вміння застосовувати їх в освітньому процесі; здатність комплексно реалізовувати цілі навчання, виховання і розвитку учнів засобами конкретного предмета; орієнтація на психологічні особливості покоління «альфа», учнів різних вікових груп і закономірності їх розвитку в процесі навчання; глибоке знання змісту предмета і наявність контекстних знань; досконале володіння сучасними формами, методами і засобами навчання, інноваційними технологіями на основі електронних ресурсів; уміння адаптуватися, діяти в швидкозмінних умовах; здатність самонавчатися й самовдосконалюватися упродовж життя.

Серед причин, що перешкоджають адаптації вчителів до впровадження нових підходів і методик компетентісного навчання, найчастіше називають: недостатню теоретичну і практичну підготовленість; стійку упередженість учителів щодо нових підходів, особливо за наявності власного усталеного стилю навчання; невідповідність модельних програм і підручників, які мали б візнитися концептуальними засадами, їх анонсованій інноваційності; брак навчальних посібників і якісних інструктивно-методичних матеріалів; недостатню комп'ютеризацію, ситуацію «цифрового розриву» з учнями; недостатність часу для поєднання навчання здобувачів освіти і професійного розвитку тощо.

Розв'язання проблем впровадження компетентісної освіти вбачається в усуненні зазначених причин і зокрема браку якісної навчально-методичної

літератури. Опанування усіх без винятку універсальних ключових компетентностей реально здійснюване засобами якісного підручника, який є змістовим складником і пазлом концептуально вибудованої системи [3]. Необхідно вчити українців правдивої історії України через позбавлення від ціннісних, ідеологічних, мовних, політичних, економічних, культурних деформацій, розкривати правдивий образ України й українців, «адекватно віддзеркалювати світові нас через власний потужний телескоп» (*Ліна Костенко*), а не криве імперське дзеркало, яке навмисно спотворило навіть Духовний гімн України, і доводити антиподовість України й московії на працях Юрія Липи, Михайла Добрянського, інших українських інтелектуалів [7].

Освітняни, які здійснюють виховання учнів відповідно до Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» засобами таких шкільних предметів як «Захист України», «Українська мова», «Українська література», «Історія» за методичними рекомендаціями «Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів» [2], відзначають їх високу ефективність, про що свідчать близько 10 500 завантажень в Електронній бібліотеці НАПН України.

Учителям стане у пригоді розроблений авторами у розвиток рекомендацій навчально-методичний посібник «Українська патріотика: тексти і завдання. 5–11 класи», який у березні 2024 року побачив світ у видавництві «Фенікс» [4]. У посібнику представлено тексти патріотичного змісту з відповідною системою роботи з ними у річищі актуалізації основних положень згаданого Закону України і державної Стратегії розвитку читання на період до 2032 року [1].

Висновуючи, зазначимо, що шляхи подолання сучасних викликів вбачаються в інноваційно-креативному реформуванні усіх сфер життя України і зокрема у компетентнізації освіти, готовності педагогічної спільноти і якісному оновленні навчально-методичного забезпечення освітнього процесу.

Ключові слова: компетентнізація освіти; компетентнісно орієнтоване навчання; навчально-методичне забезпечення освітнього процесу.

Список використаних джерел та літератури

1. Бондаренко Н. В. «Читання як життєва стратегія»: реалізація державної політики книгочитання-2032 у підручникотворенні. *Проблеми сучасного підручника*. 2023. №30. С. 19–31. URI : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736229/>
2. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів : методичні рекомендації. Київ : Фенікс, 2022. 64 с. URI : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732103>.
3. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Розвиток життєвих компетентностей старшокласників засобами підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*. Київ, 2018. Вип. 21. С. 44–56. URI : <http://lib.iitta.gov.ua/711797/>.
4. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Українська патріотика: тексти і завдання. 5–11 класи. Навчально-методичний посібник. Київ : Фенікс, 2024. 144 с. URI : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738206/>.
5. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Український метавсесвіт освіти XXI століття: цінності – уміння – знання. *Edukacja i społeczeństwo VII. Zbiór artykułów naukowych*. Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu. Opole: wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu, Polska. 2022. С. 412–431. URI : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732315/>.
6. Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала. *Психологія і суспільство*. 2015. № 1. С. 6–15.
7. Bondarenko N. V. Автентичність оптики головного дзеркала: освітня євроєнтеграція України. *The scientific paradigm in the context of technological development and social change*. Monograph. Part 2. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. Pp. 264–287. URI : <http://lib.iitta.gov.ua/735122/>.